

Bécsi képeslapok

„Die Straßen Wiens sind mit Kultur gepflastert.
Die Straßen anderer Städte mit Asphalt.”*

Karl Kraus (1874–1936)

Egy borongós áprilisi délután láttam meg először a várost a Schwedenbrücke Donau Strasse felőli oldaláról, ahogy fenségesen trónolt vizei fölött. A közeli dóm csúcsa kecses virágsziromként emelkedett ki a szürke ködből, mintha játszadozni akarna a közeledő este ibolyaszínű felhőivel és halvány csillagaival. Egy pályázat hozott ide, de talán nem volt hiba épp Bécsbe jönnöm, hogy ihletet keressek lexikonhoz a pazar barokk templomok és paloták hűvösében s az ódon utcák labirintusaiban, amelyek elfeledett, árnyékos udvaroktól és nyüzsgő terektől kanyarognak tova, le egészen a vízpartig, a bankok és irodaépületek modern, márvány és beton tömbjei között. Nem sokkal később már jártam is a szívemnek oly kedves ódon utcákat, a keskeny, macskaköves átjárókat, ahol estefelé sárgás, pislákoló fények gyúlnak a házak apró, emeleti ablakaiban a kapuk fölött és az utcán álló, kovácsoltvas kandeláberekben. Elértem a teret, ahol a dóm állt. Arra gondoltam, hogy ablakai valaha aranyozott hintókra és párnázott kocsikra néztek – és ámulva láttam, ahogy most körbevette az esti Bécs rikító, reklámfényektől villódzó, zszibongó és sokszínű forgataga. Innen utam a Hofburg irányába vezetett tovább, hogy aztán a Svájci udvar keskeny átjáróján a Josefsplatzra jussak, ahol a Nemzeti Könyvtár épülete is magasodik. Futó pillantást vettem rá csupán – mintegy ismerkedésként –, hiszen az idő már későre járt, de azzal a szilárd elhatározással indultam haza, hogy másnap feltétlenül visszatérek jegyzeteimmel a zsebemben. Útközben láttam, ahogyan egymás után gyulladnak ki az ablakok fényei a folyó csillámló habjai fölött, ott, ahol a parti sétány lámpásai bólogattak. Hajók siklottak a sötét vízen, mély hangú kürtjeik különös dallamai belevegyültek az éjszakába, és a Duna-metropolisz maga is egy álomba merült, csodákkal terhes, félig mesebeli város képét mutatta.

* * *

Amikor másnap reggel készen álltam arra, hogy a Nemzeti Könyvtárba induljak, Bécsben ragyogóan sütött a nap, és a levegőt a korai nyár vidámsága töltötte be. Az előző estéről már ismert útvonalon haladtam, mígnem elértem a klasszicista palotákkal körülvett Josefsplatzra. A Nemzeti Könyvtár (Nationalbibliothek) épülete a tér nyugati oldalán magasodik. Johann Bernhard Fischer von Erlach és fia, Joseph Emanuel érett barokk alkotása ez 1726-ból. Fischer von Erlach munkáival

* Bécs utcái kultúrával vannak kikövezve. Más városok utcái aszfalttal.

sű, faragott könyvszekrények, az aranyozott korinthoszi oszlopfők s a grandiózus mennyezetfreskó, amely bizonyos Daniel Gran 1770-ben készült alkotása – mint később megtudtam.

A Nemzeti Könyvtár, amelyet még I. Ferdinánd alapított, s amely Európa legjelentősebb könyvtárainak egyike, valaha császári és királyi könyvtárként volt ismert. Ma több mint másfél millió kötettel rendelkezik, s olyan kéziratárral (30 000 nyugat-európai, 4000 keleti, görög és szláv tétel), amely a maga nemében páratlan. De nemkülönben elismerésre méltó az itt őrzött aláírás-, térkép- és papiruszgyűjtemény, valamint a portré- és dramaturgiai gyűjtemény (benne Kálmán Imre kézírataival) is. A könyvállomány nagy száma nem véletlen: 1624-től kezdve a frankfurti vásár minden könyvára, 1809-től pedig a Monarchia minden nyomdája elküldte Bécsbe a köteles példányokat. De ide került Savoyai Jenő 15 000 könyve éppúgy, mint a grazi várkönyvtár teljes anyaga is. Később II. József számos felosztott kolostor könyvtárát hozta ide, az udvari könyvtárba. A könyvtárat a nyilvánosság számára már VI. Károly megnyitotta 1726-ban. – Furcsa érzés keríti hatalmába az embert, ha arról értesül, hogy itt őrzik Homérosz Iliaszának a Kr. utáni I. századból való kéziratát, a Bécsi Genesisnek nevezett legrégebb illusztrált Biblia-törédket, a Gutenberg-biblia egy példányát vagy épp Dürer Apokalipszisét. S talán azt is érdemes megemlíteni, hogy egy ideig a Nationalbibliothek adott otthont a magyar történelemírás egyik kincsének tartott Bécsi Képes Krónikának, amely azonban ma már a Széchényi Könyvtár tulajdona. Számos értékes régi magyar kódexet azonban – közöttük Corvinákat is – még a bécsi Nationalbibliothekben tárolnak.

Ahogy kiléptem, szemembe vágott az éles napfény, fületem pedig megcsapta a csatornaszerű utcákon áramló embereknek a járművek zajával keveredő hangos zsvivaja. Lelkem még őrizte a nagyterem magasztos csendjét, a kiállítás képeit a

egyébként Bécs-szerte számos alkalommal van alkalma találkozni a látogatónak. Bent a hasonló épületek megszokott hűvössége és nyugalma fogadott. Mivel megtudtam, hogy a könyvtár jelenleg a Prága–Bécs kiállításnak ad otthont, úgy gondoltam, első célom a nagyterem lesz, hiszen egy ilyen alkalmat semmiképp sem szabad elszalasztanom. Elindultam fölfelé a széles márványlépcsőkön, közben kutatásom elmúlt éveire gondoltam, a sikertelenségekre és az apró sikerekre, a hibákra, arra, hogy néha úgy tűnt: zsákutcába jutottam, aztán a remény távoli, csalogató fényére, amely a kutatókat vezeti. – Beléptem. Lenyűgöző volt a nagyteremnek, Európa legnagyobb barokk könyvtártermének a pompája: az oldalt sorakozó, pazar díszíté-

kifakult színű plakátokkal, az ósdi dagerrotípiákkal és az elsárgult fényképekkel. De ez már a kinti világ volt, harsány színeivel és dübörgő hangjaival. Átadtam magam az utca forgatagának...

* * *

Szinte elviselhetetlenné vált a hőség. A város most másik arcát mutatta: feltörekvő, egyre terjedő, barátságtalan kőrengeteggé változott. A modern, ciklopszai gránit-tornyok birodalma volt ez, amelyek szorongással töltötték el, a metró állandóan rohanó, közömbös idegenektől nyüzsgő világa, melyben az ember oly vigasztalhatatlanul magányosnak érzi magát. Ez a csupa kő és csupa zaj város – úgy tűnt – nem szerves folytatása a régi Bécsnek, csupán egy álmok nélküli embertömeg folytonos nyüzsgésének és kavargásának mitikus színtere. Ilyesféle érzések kavaroztak bennem, amikor a szerelvény befutott velem az Otto Wagner állomásra. Itt van az a németül élménykönyvtárnak (Erlebnis-Bibliothek) nevezett, egyes részleteiben talán leginkább a mezopotámiai Zikkurátra emlékeztető épületegyüttes, amely nem sokkal látogatásom előtt, április 8-án nyitotta meg kapuit. A metró-, a villamosmegálló és a könyvtár sajátos szimbiózisza ez, a mai kor rohanó emberének (sok esetben) első állomása, ha információra van szüksége Bécsről, Ausztriáról, Európáról – a világról. S valóban, a *Buechereien Wien* szinte minden igényt képes kielégíteni több mint 300 ezres állományával, a számos idegen nyelven hozzáférhető újságokkal, hanglemezekkel és hangkazettákkal, a rendelkezésre álló CD-kkel, CD-ROM-okkal, illetve DVD-kkel. Egy a *Buechereien Wien*ben tett látogatás képes arra, hogy némileg megváltoztassa a könyvtárról alkotott hagyományos elképzelésünket. Mert hiszen ez a könyvtár már nem pusztán a stúdiók vagy a könyvkölcsönzés helye, de a folyamatosan változó világgal való kapcsolattartás fóruma/tere is. Ezt szolgálja például az emeleten berendezett „Internet-galéria”, ahol a látogatóknak lehetősége nyílik a világhálón való szörfözésre, „chattelésre” vagy e-mailek küldésére. Kicsit elveszettnek érzem itt magam, a kávézó felé veszem az irányt, talán akad valami fogamra való... A széles teraszról fantasztikus a kilátás, a naponta megújuló Bécs: irodaházak és bérpaloták sora, alattam egy világváros lüktető erei: a villamosok vörösen tekerdő kigyói és a sötét aszfaltutak szalagjai a mélyben.

* * *

Hirtelen riadtam fel a magamra erőltetett délutáni álomból. Úgy tűnt, patadobogást vagy valami hatalmas állat trappolására emlékeztető hangot hallottam, vagy talán madarak zaját, mintha csőrükkel kopácsolnának a félig nyitva felejtett tetőablakon. Ahogy megtettem a falépcsőn lefelé vezető első tétova lépéseket, egyre világosabbá vált bennem a felismerés, hogy kint iszonyú vihar tombol, és a zaj, ami hallok, nem más, mint az égből hulló tojásnyi jégdarabok csattanásának zaja a tetőablak füstüvegén. Most valahogy ösztönösen ódzkodtam attól, hogy bekapcsoljam a számítógépet, ami pedig annyira nyilvánvaló lehetőségnek tűnt volna, hiszen a gép mindig ott volt és mindig készen állt, annál is inkább, mivel az időjárás végképp keresztülhúzta azt a tervemet, hogy a városban csatangoljak. Társaságra vágytam és úgy gondoltam, a „házi könyvtár” (Collegium Hungaricum, Bibliothek) lesz erre a legjobb hely, utána nézni pedig volt minek bőven.

A pontosság kedvéért elmondom még, hogy bécsi szállásom a Collegium Hungaricumban volt a Hollandstrasse 4. szám alatt lévő különös, de igen praktikus kialakított épületben. Ennek első emeletére igyekeztem. Némi keresgélés után ráakadtam a keresett dolgokra: egy Goethe-idézet magyar fordítására, Thomas Mann Davosban tett látogatásával kapcsolatos néhány adatra, Grinzing és Ottakring kerületek történetének rövid ismertetésére és a Hundertwasser-ház felépítésének körülményeire.

Közben enyhült a vihar is, és a terembe a nyitott ablakon át beszökött az eső utáni első hűvös fuvallat, csekélyke enyhülést hozva a már hetek óta tartó hőségben. Arra gondoltam, hogy eddig bármikor is kerestem fel ezt a kis – és hozzám legközelebbi – könyvtárat, mindig elégedetten tértem vissza harmadik emeleti szobámba. Így volt ez az első napokban, amikor csak tétován tájékozódva, a friss jövevény kíváncsiságával telten barangoltam a polcok között, míg aztán útba nem igazított az itt dolgozók kedvessége és segítőkészsége, és így van ez most is, amikor a jégeső kergetett le ide. Pedig az állomány sem hiánytalannak, sem egyenetlennek nem igazán nevezhető. A mintegy 15 000 kötetnyi könyv, amellyel a könyvtár ma rendelkezik, az egykori bécsi Történetkutató Intézet, valamint a bécsi magyar királyi testőrségi (más nevén Trautson) palotában működő – és 1961-ig a bécsi Collegium Hungaricumnak is otthont adó – kollégiumi könyvtár gyűjteményét képezte. Az 1949-től 1961-ig terjedő időszakban a könyvtár kényszerű okokból szüneteltette működését. 1962-ben aztán, amikor a Collegium Hungaricum a mai, új panelépületbe költözött, újra életre kelt a könyvtár is, de ekkorra a könyvek nagy részét hazaszállították, s azokat egyrészt a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, másrészt a Történelemtudományi Intézet kapta meg. A mai anyag jelentős részét a magyar nyelvű szépirodalmi, irodalmi, művészettörténeti, néprajzi, valamint történet- és zenetudományi tárgyú művek alkotják, de a könyvtárhoz tartozik még CD- és hanglemezgyűjtemény, illetve videotár is.

* * *

A lenyugvó nap fényének ereje szemvillanásnyira áttör a szürkéségen, barnás-vörösre lobbantva a tájat s vele a Steffl ide látszó tornyát is. Mint Monet roueni katedrálisa... Ahogy megkondulnak az esti harangok, a hídon megcsapja arcomat a hűvös, éles és tiszta levegő, benne a Duna illata keveredik az eső áztatta aszfaltéval...

Pátrovics Péter